

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 53 Volume: 10 Issue: 53
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334135

YERELLEŞME VE KENTLEŞME ARASINDA BİR ASMA KÖPRÜ; HEMŞERİ DERNEKLERİ A DRAWBRIDGE BETWEEN LOCALIZATION AND URBANIZATION; COUNTRYMAN ASSOCIATIONS

Recep CENGİZ*

Öz

Kentleşme sürecinde kendine özgü bir sosyalleşme modeli sunan hemşerilik algısı ve hemşeri dernekleri, kırdan kente yaşanan göç sonrası bir dayanışma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Kente göç edenlerin kentleşme sürecinde kente uyum göstermek, kır yaşamındaki değerlerini korumak ve dayanışma amacıyla bir araya geldikleri hemşeri dernekleri, kolektif kültür yapısını muhafaza etmeye yarayan toplumsal örgütlenme birimidir.

Türkiye’de kentlerin tümünün göç aldıkları düşünülürse hemşeri derneklerinin bulunmadığı bir kentten söz edilemez. Kentlerde göçlerle gelen yerleşimcilerin oluşturdukları alanlarla iç içe geçmiş olan hemşeri derneklerinin fiziksel ve sosyal varlık karakterlerini görmek mümkündür. Bu nedenle kentlerin her bir bölgesini, semtini, mahallesini belirli göç yerleşmelerinin oluşturdukları alanlar olarak değerlendirebiliriz. Göç alan şehirlerde, yeni kent yerleşimcileri, kentli köylü tartışmaları, aidiyet duygusu ve kentlilik bilinci ve uyum sorunları gibi nedenlerle yeniliklere açık bir karakter sergileyemezler. Özellikle marjinal gruplar kendi örf, adet ve geleneklerini canlı tutmak için modern gelişmeye karşı direnirler. Dernekler, kent de asıl kentli olmayan bireyleri değişim ve gelişim hususunda etkileyerek kentin fiziki ve sosyal alanlara dahil olmasına katkı sunmaya çalışmaktadır.

Araştırma, hemşeri derneklerinin sosyolojik görünümünü tespit etmeyi konu edinmektedir. Bu nedenle araştırma, hemşeri derneklerine yönelik tutumları anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, teorik ve anket tekniği vasıtasıyla derlenen bulguların sosyolojik yorumuyla sınırlıdır. Araştırmanın evreni Samsun/Atakum olarak belirlenmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde, spss istatistik programı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Gecikme, Sosyal Değişme, Kentleşme, Yerel Kültür.

Abstract

After migration from rural to urban areas, the sense of compatriotism and countryman associations, which provided a unique socialization model in the process of urbanization, emerged as a form of solidarity. Countryman associations are a unit of community organizations, which assist the citizens migrating to the city in terms of adaptation to the city life and preserving the values of the rural life. Their purpose is to maintain the group culture and act as place where countrymen come together for solidarity.

Taking into account all the cities in Turkey which have had immigration, there will be no city without a countryman association that we can discuss. It is possible to see the physical and social characteristics for the existence of different countryman associations, which are intertwined in the areas that settlers have settled in after their city migration. For this reason, we can consider each region, district and neighborhood of a particular city as an area constituted by a specific immigration settlement. In migrant cities, new urban settlers cannot portray innovative characteristics due to urban-rural disputes, feelings of belonging, urban awareness and problems of adaptation. Especially in the case of the marginal groups; just to keep their manners, customs and traditions alive, they resist modern development. The countryman associations are trying to contribute to the inclusion of the originally non-urban individuals to the physical and social areas of the city by influencing them in terms of progress and change.

The research is carried out to find the sociological view of countryman associations. For this reason, the research aims to understand the attitudes towards them. The research is limited to sociological interpretations of the theoretical and survey findings. The place of the research was determined as Samsun / Atakum. The research findings were evaluated by the SPSS statistical program.

Keywords: Cultural Lag, Social Change, Urbanization, Local Culture.

1. Giriş

Sosyolojik vurguları belirgin olan ve kurumsal nitelik taşıyan hemşeri dernekleri üzerine söze başlarken öncelik “hemşeri” ve “dernek” kavramlarından zöms eymek yerinde olacaktır. Bu bağlamda kavramları açıklayacak olursak şunları söyleyebiliriz. Hemşeri sözcüğü, aile kökeni itibarıyla aynı coğrafi alanı tanımlayan bireylerin birbirlerini tanımlamaları olarak değerlendirilebilir. Burada coğrafi alan, bireyin kendi gibi aynı coğrafi alandan olduğuna inandığı bir toplulukla kurduğu etkileşimle anlam kazanır. Bu bağlamda hemşerilik belli bir mekân içselleştirmiş ve bu mekân üzerinden bir ortaklık ilişkisi geliştirmiş insan topluluğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde hemşeri kavramı, bireyin aidiyet duyduğu yerleşme dışında diğer bireyleri tanımlamak için de kullanılmaktadır. Genellikle aynı köyden, aynı ilçeden, aynı ilden, aynı bölgeden hatta kimi zaman aynı ülkeden insanları tanımlamak için hemşeri kavramı kullanılmaktadır. (Tekşen, 2003; 64) Bu bağlamda “hemşeri” sözcüğü bir sıfat olmanın ötesinde, toplumsal kimlik düzeyinde bir nitelendirme olarak görülebilir. Göçle gelen ve geldiği kentte tutunmak için coğrafi referanslar etrafında gruplaşan insanlar için hemşerilik toplumsal bir işlevi yerine getirmektedir (Köse, 2008; 223).

* Doç. Dr., Ondokuzmayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Hemşeriliği kentleşme, kentsel kimlikler ve kentsel cemaatler ve dayanışma bağlamında memleketten uzakta olma ve memleketlilerle yakın olma anlamında değerlendirilebilir. Bu kavramlar üzerinden değerlendirdiğimizde hemşerilikte ilişki ve kimliklerin betimleyicisinin memleket olduğunu ve memleketin de coğrafi/fiziki bir mekâna bağlı olduğunu görmekteyiz. Hemşerilik, aynı coğrafi alana ait olma temelinde kurulan toplumsal bir ilişkiyi tanımlasa da bazen bu toplumsal ilişki kurgusal da olabilir. Kurgusal olduğunda kendini sonradan bir coğrafi mekana ait görüp oralılarla kendini yakın hissetmesi olarak söylenebilir. Bu bağlamda hemşerilik olgusu iki şekilde nitelendirilebilir. Birincisi, ortak bir memleketten gelen ve memleketlerinin dışında bir ilişki biçimi olarak hemşeriliğin ele alınması ikincisi ise coğrafi olarak bir mekânı paylaşan, o mekânı içselleştiren bireyler arasında gelişen bir etkileşim ilişkisi olmaktadır. Burada ortaklık gelinen yer değil bizzat birlikte yaşanan yer, aynı zorlukları paylaşan, benzer taleplere sahip bir komşuluk olarak öne çıkmaktadır.

Yerel yönetimlerle ilgili uluslararası belgelerde hemşerilik ikinci anlamda ele alınmaktadır. Özellikle insan haklarına yönelik uluslararası güvence sistemi oluşturulurken, insan hakları uygulamasını siyasal otoritelerin inisiyatiflerine bırakmamaya çalışmakta hemşerilik grupları, sivil toplum örgütleri ile yerel yönetimler boyutunda etkileşimlerin güçlendirilmesi yolu ile uluslararası normlara yürürlük kazandırmaya çaba harcanmaktadır. 1985 Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı, uluslararası yerel yönetimler birliği yerel yönetimler evrensel bildirgesi (1985/1993) ve Avrupa kentsel haklar bildirgesi (1992) hemşeriliği genellikle ortak bir mekânın paylaşımı temelinde ele almaktadırlar. (Duben, 1994; 5) Ayrıca hemşerilik, yerel değerlere dayalı bir örgütlenme biçimini ve akraba ile arkadaş arasında olan bir kavramı ifade edebilmektedir (Köse, 2008; 224). Hemşerilik, kentleşme sürecinde akrabamsı tarzda işlev görmektedir olan bir olgudur (Tekşen, 2003; 66).

Dernek kavramı ise: "kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere en az 7 kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri ile kurulan tüzel kişiliğe sahip hukuki varlık" olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2004; 271). Özellikle göç alan kentlerde kurulmuş olan hemşeri dernekleri bu kapsamda bir örnek olarak değerlendirilebilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. maddesinde "herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur" ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca aynı kanunun 76. maddesinde kent konseylerine yer verilmiştir. Kanuna göre, "kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır." Bu maddeden de anlaşılacağı gibi kent konseyleri'nin bir amacı da, hemşerilik bilincinin geliştirilmesi için çalışma yapmaktır. Elinizdeki çalışma Atakum'a Akademik Bir Bakış; YENİ ATA KUM başlığı altında yayınlanmıştır.

2. Hemşeri Dernekleri; Sosyolojik bir Yaklaşım

2.1. Hemşerilik; Yerlilik ve Kentlilik Arasında bir Geçiş Süreci

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sosyal ilişkiler, kırsal alanlarda akrabalık ve hısımlık bağları üzerine, şehirlerde ise rasyonel temeller üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda kentlilik bilinci ve kent kültürünü şehirde oluşan yaşam tarzına ve kendine has yapısı ve yaklaşım tarzına dayandırabiliriz. Her bölgenin yöresel yemekleri, davranış ve anlayış kalıpları, giyim tarzı, lehçesi ve kültürel değerleri, şehre göç eden ve yeni bir hayata geçiş yapan bireylerin taşıdığı sosyolojik bir gerçek olmaktadır. Bu bağlamda hemşeri derneklerini yörelerinden kopup gelen bireylere hem bölgesel geleneklerine saygı duyulmasını hem de içinde bulunduğu şehrin değerlerine saygı duyması gerektiğini sağlama yönünde bir köprü görevi gördüğünü söylenebilir.

Şehirleşme sürecinde göçmenle kenti özümserken yerel/geleneksel bağlarının kaybolacağı kaygısıyla kendilerini tümüyle yaşadıkları şehre ait hissedememektedirler. Bireyler buldukları kentlerde; apartman kültürü, mahalle kültürü, alışveriş kültürü, boş vakitlerini değerlendirme hatta kaldırımlarda yürüme kültürü kentlilik süreci bağlamında önemli araçlar olarak söylenebilir. Bu durumun tipik göstergelerinden biri, bir dönem bir bakkaldan alışveriş yapma ile hipermarketten alışveriş yapma arasındaki ayırımın kavranabilmesidir. Yani otomatik kasa, sabit fiyat, reyon gibi yeni unsurlarla yüzleşmek bile burada önemli etkenlerdir. Aynı şekilde kent yaşamına uyum sağlama sürecinde yaşanan heyecan ve stres, hemşerilik kimliği içinde yeni bir sosyalleşme kriteri olarak sunulabilir. Buna karşılık yerel kültürel özelliklerin tümüyle tavsiye olduğu söylenemez. Zira kültürel değişme genellikle toplumsal dirençle karşılaşmaktadır. Hatta nihai bir değişme gerçekleşmemektedir.

Özel/yerel kültür unsurlarının çoğunun genel kültür unsurlarını oluşturması sosyalleşme süreci ile gerçekleşmektedir. Örneği Tokat, Antep, Urfa, Adana kebabı, Trabzon ekmeği gibi tüketim biçimlerinin ulusal hatta uluslar arası alanda tercih edilmesi bunun tipik bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kentte birlikte yaşarken ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesi, sosyal ve fiziki çevrenin kontrol edilmesine bağlıdır. Herkes çalışmak, üretime katkı sağlamak, kendini geliştirmek ve yenilemek zorundadır. Bireyselliğin ön plana çıktığı şehir hayatında herkes kendi problemleri ile ilgilenmek durumundadır.

2.2. Hemşeri Dernekleri; Sosyal-Kültürel Değişme

Hemşeri dernekleri, yüz yüze sosyal ilişkilere bağımlı/alışık bireylerin ikincil sosyal ilişki alanına en az sorunla dahil olmalarını sağlayan modern kentli yapıların ortaya çıkardığı sosyolojik bir gerçeklik olmuştur. Bu nedenle kentleşme sürecinde enformel ilişkilerin izlerini kentlerdeki örgütlenmelerde açıkça görmek mümkündür. Köyünden, kasabasından ve kentinden ayrılıp başka bir şehre gelenler, bu dernekler aracılığıyla hemşerilerini tanıma ve onlardan

destek alma imkânına kavuşmaktadır. Böylece bireyler, kentte seslerini duyurabilecekleri bir güce sahip kitleye dönüşebilmektedirler.

Hemşeri dernekleri, klasik bir tampon kurum, bir çıkar ve baskı grubu gibi işlevlere sahip çok yönlü sosyolojik bir yapı oluşturabilmektedir. Bu bağlamda kentleşme ve modernleşme sürecine giren bireyler/hemşeriler, kendi çıkarlarını elde etmek ve korumak için bir iktisadi, dini, hukuki siyasi vb. yapı ve sürecin aktörü haline gelebilmektedirler. 1990'lerden itibaren hızla kentleşen Türkiye'de hemşeri dernekleri, iktisadi, dini, hukuki siyasi vb. kararlara örgütlü katılım imkanı sağlamış durumda gözükmektedir. Bu bağlamda hemşeri derneklerini, söz konusu kurum ve kavramlar yönünde iletişim kuran ve bireyin talep ve hoşnutsuzluklarını sisteme aktaran bir ara kurum olarak görmek mümkündür. Örneğin siyasal alanda seçimlerde adaylar, öncelikle kendilerini destekleyecekleri beklentisi üzerine seçim bölgesindeki hemşeri yoğunluğunu göz önünde bulundurabilmektedirler.

Hemşeri dernekleri, kentte yığın olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan bir grubu, cemaatsel kimlikleriyle simgesel güçleri altında bir araya getirmektedir. Böylece hemşeri dernekleri zamanla üyelerine yeni kazanımlar sağlamaktadırlar. Aynı şekilde toplumun her kesiminden kişileri etkileyerek alt kimliğin korunması sürecinde önemli bir işlevi yerine getirmektedirler (Yılmaz, 2008; 115). Hemşerilik ilişkileri, göç eden kitlenin kendi öz memleketi ile olan sosyal ve fiziki bağını kaybetmeksizin değişime dahil olma girişimlerinde sosyal bir sorun yaşamama kaygısını ifade etmektedir. Bu bağlamda hemşeri derneklerini, uyum ve bütünleşme süreci, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirmesi olarak sunabiliriz. Kentler, çeşitli etnik grupları, kültür ve meslek grupları ve sosyo-ekonomik sınıfları içine alan heterojen bir yapı oluşturmaktadır. Bu nedenle kentte ırk, etnik köken, sosyal yapı ve fonksiyon bakımından birbirinden ayrılan bireyler veya gruplar hemşeri dernekleri aracılığı ile karşılıklı benzeşen sosyal ve fiziki etkileşim gerçekleştirebilmektedirler. Örneğin, kırsal alanda bireylerin ilişkilerini denetleyen sosyal normlar, samimi duygular, akraba ve komşuluk ilişkileri olurken kentte benzer işlevi derneklere atıfta bulunarak sosyal ve teritoryal benzerlikler belirlemektedir. Aynı zamanda bütün bunların üstünde ve ötesinde kırsal alanda yaş, cinsiyet, aile ve prestij gibi faktörlerin yerini kentlerde rasyonel ekonomik özellikler almaktadır.

Hemşeri dernekleri, ortak hareket bilinci geliştirdiklerinde önemli bir siyasal kaynak oluşturabilmektedirler. Böylece siyasete etki etme ve çeşitli talepleri dile getirme açısından dernekler buluşma adresi ve problemlerin çözüm alanları olabilmektedirler. Bu bağlamda dernekler, siyasi iradenin belirlenmesinde önemli bir fonksiyon ifa etmektedir. Dolayısıyla hemşeri dernekleri, siyasi sistem ile birey arasında iletişimi kuran ve onun dilek, talep ve hoşnutsuzluğunu sisteme aktaran bir ara kurum olarak işlev görmektedirler. Hemşeri dernekleri üye sayılarını çoğaltarak ve beraberlik mesajları vererek siyasi taleplerini gerçekleştirebilme gayreti içine girmektedirler. Aynı zamanda dernekler, zaman zaman farklı siyasi oluşumlara aynı mesafede kalarak iktidarlardan daha fazla yararlanmaya çalışmaktadırlar.

Kente daha önce göç etmiş olan hemşeri, kente yeni gelen hemşerisine ev ve iş bulan bir "ağabey" konumundadır. Böylelikle de aradaki hemşerilik ilişkisi alt-üst ilişkisine dönüşebilir. Aynı alt-üst ilişkisi zamanla hemşeri derneklerinde dernek yöneticileri ve üyeleri arasında çatışmaya neden olabilmektedir. Dernekler arası çatışma "biz" ve "öteki" süreci bağlamında olumsuz bir tavır olarak çeşitli sosyal gerilim ve çatışma nedeni olabilmektedir.

ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Verilerin işlenmesi ve sunulması anket tekniği ile alanda yapılan araştırma gerçekleştirildikten sonra düzenlenmiştir. Toplanan veriler SPSS ile değerlendirilmek üzere anket formu bilgileri bilgisayara aktarılmış ve her soru ve her seçenek numaralandırılmıştır. Programda verilen her seçenek numarası tek tek bilgisayara girilmiş ve formda açık uçlu sorular gruplandırılarak numaralandırılmıştır. Veriler, frekans dağılımını gösteren tablolardan oluşmaktadır ve her değişken yüzde olarak ifade edilmiştir. Hemşeri derneklerinin müdavimlerine yönelik bilimsel araştırmada planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, analiz edilmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi yerine getirilmeye çalışılmıştır.

3. Hemşeri Dernekleri müdavimlerinin bazı değişkenler bağlamında özellikleri

3.1. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin yaşları

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun "yaşlı", %10'un üzerinde olması ise "çok yaşlı" olduğu anlamına gelmektedir. Nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2'ye yükseleceği ve "çok yaşlı" nüfuslu ülkeler arasında yer alacağı tahmin edilmektedir

Tablo: 1 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin yaşlara göre dağılımı

	S	%
15-20	10	6,1
21-30	22	13,4
Yaşlar 31-45	18	11,0
46-50	12	7,3
51ve Üstü	102	62,2
Toplam	164	100,0

Nüfusun yaşlanması ile ilgili bilgi veren göstergelerden biri olan ortanca yaş, nüfusun tek yaşa göre sıralandığında ortada kalan yaş olup, nüfusu iki eşit parçaya böler. Altındaki genç, üstteki yaşlı nüfus grubunda birbirine

eşit sayıda kişi bulunur. Türkiye'nin 2013 yılındaki ortalama yaşı 30,4 olup, dünya nüfusu için ortalama yaş 29,4'tür. Dünya'da en yüksek ortalama yaşa sahip ilk üç ülke 50,5 ile Monako, 45,8 ile Japonya ve 45,7 ile Almanya'dır. Türkiye bu sıralamada 104. sırada yer almaktadır. Ortalama yaş illere göre değişiklik göstermektedir. En yüksek ortalama yaşa sahip ilk üç il 2013 yılında, 38,2 ile Sinop, 37,7 ile Balıkesir ve 37,6 ile Edirne olmuştur. En düşük ortalama yaşa sahip ilk üç il ise 2013 yılında, 18,7 ile Şırnak, 19 ile Şanlıurfa ve 19,7 ile Ağrı olmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014; Sayı 16057). Bu bağlamda Türkiye'nin genel durumundan Samsun'un özel durumuna geçecek olursak şunları söyleyebiliriz. Yapılan araştırmaya göre hemşeri dernekleri müdavimlerinin yani iç göçün oluşturduğu %62 oranının 50 yaşın üzerinde olması göç olgusunda Türkiye gerçeğini yansıtmaktadır. Zira Türkiye'de iç göç hareketinin yaygınlığı sanayileşme ve hızla değişen Türkiye dönemine denk gelmektedir. Tabloda görülen yaş dağılımına ayrı ayrı bakıldığında ise Samsun/Atakum'a göçün 1970'li yıllarda ivme kazandığı sonraki yıllarda ise örneğin 90'lı yıllarda azaldığı söylenebilir.

3.2. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Eğitim düzeyleri

Bir bölge ya da ülkenin eğitim durumu incelenirken nüfusunun eğitim seviyelerine göre dağılımına dikkat edilir. Gelişmiş ülkelerde okur yazarlık oranı ve yüksek eğitim seviyesi almış insan sayısı fazladır. Türkiye'de nüfusun %10'luk bir bölümün okuma yazması yoktur ve bu kesimin yaklaşık %69'unu kadınlar, %31'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye'de nüfusun sadece %8'i bir lisans programını bitirmiştir.

Tablo: 2 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Eğitim düzeylerine göre dağılımı

	S	%
İlköğretim	8	4,9
Orta Öğretim	46	28,0
Eğitim Düzeyi Yükseköğrenim	102	62,2
Okur yazar	8	4,9
Toplam	164	100,0

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2014 yılı eğitim istatistiklerine göre Türkiye'de 15 yaş ve üzeri ilköğretim mezunu oranı yüzde 21.20 lise ve dengi okul mezunu oranı %22.07, yüksekokul veya fakülte mezunu oranı %10.79 olarak görülmektedir. Yüksek lisans mezunu oranı 0.76, doktora mezunu oranı ise %0.22'de kalmıştır. Ankara, %17.87'lik oran ile yüksekokul ve fakülte mezunu en fazla olan il olurken, Başkent'in ardından Eskişehir, İzmir, İstanbul ve Antalya gelmektedir. Son 5'e ise Şırnak, Van, Muş, Şanlıurfa ve Ağrı sıralanmaktadır. Bu bağlamda Samsun/Atakum hemşeri derneklerinin müdavimlerinin eğitim düzeyleri Türkiye ortalamasının üzerinde görülmektedir. Anket katılanların erkek cinsiyetine sahip oldukları da göz önüne alındığında özellikle yüksek öğretim düzeyi dikkat çekici görülebilir.

3.3. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin geldikleri/yetiştikleri yerleşim birimine göre dağılımı

Yerleşme, insanların yaşadığı, barındığı ve geçimlerini sağlamak amacıyla çalıştığı yeri kapsayan meskenlerin toplandığı mezra, köy, belde, şehir, büyükşehir gibi alandır. Yerleşme, insanın sosyal bir varlık olmasına dayanan ihtiyaçlarını karşılaması ile ortaya çıkmıştır. Yerleşmeyi başlatan, sürdüren ve onu nitelik ve nicelik olarak artıran: beslenmeye elverişliliği, iklim şartlarının uygunluğu, insanda ontolojik olarak var olan korunma duygusu, toprakların tarıma elverişli olması ve su kaynaklarının yeterliliği gibi birçok faktör bulunmaktadır. Bu bağlamda yerleşim birimleri ve özellikleri şöyle özetlenebilir:

– **Köy altı/mezra** mesken sayısı 10–15 kadar olan yerleşim birimleri köy altı olarak isimlendirilir. Nüfus miktarı da buna göre değişiklik gösterir. Köylere yakın yerlerde bulunurlar.

– **Köy:** nüfusu 2000'den düşük olan yerleşim birimlerine köy ve idari anlamda en küçük yerleşim birimidir. Türkiye'de köylerin sayısı yaklaşık 35 bin kadardır. Kırsaldan kentlere yoğun göçler sonucunda köylerin nüfusu azalmıştır.

– **Kasaba:** nüfusu 2000–10000 arasında olan yerleşim birimlerine kasaba denir. İlçe merkezi olmakla birlikte az bir kısmı ise bucak merkezi durumundadır. Kasabalar belediye örgütüne sahip olmaları nedeniyle sağlık, eğitim, ulaşım imkanları açısından köylerden daha avantajlıdır.

– **Şehir:** nüfusu 10 binden fazla olan yerleşim alanlarına şehir denir. Ancak şehirler de kendi içinde küçük, orta, büyük ve çok büyük olarak nitelendirilir. Günümüzde 16 büyükşehir bulunmaktadır.

Tablo: 3 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin geldiği/yetiştği yer özelliklerine göre dağılımı

	S	%
Kent	90	54,9
Kasaba	48	29,3
Köy	26	15,9
Gelinen Yerleşim Biriminin Özelliği Toplam	164	100,0

Samsun/Atakum hemşeri derneklerinin müdavimlerinin geldikleri yerleşim birimleri değerlendirildiğinde onların bir kentten bir başka kente göç ettikleri yani Samsun ili dışında kalan bir il sınırından geldikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4'e bakıldığında Samsun/Atakum şehrine gelenlerin 54,9 oranda Samsun dışında başka bir kentten geldikleri görülmektedir. Ankete katılanların erkek cinsiyetine sahip oldukları ve genel göç olgusuna bakıldığında göçün Samsun dışı göç yapısı Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimleri açısından dikkat çekici görülebilir. Samsun yüksek sosyal hareketlilik açısından Türkiye'nin önemli şehirlerinden biridir. Bu bağlamda Samsun'un 2011 yılı itibarıyla aldığı 33.133 ve verdiği 40.098 kişilik sosyal hareket yadsınamaz bir rakam olarak görülebilir. 2011 yılı verilerine göre Samsun yaklaşık 80000 kişinin sosyal hareketliliğe maruz kaldığı bir yerleşme olarak görünüm kazanmaktadır.

3.4. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin ekonomik düzeyleri

Ekonomik düzey denildiğinde genellikle üretim araçlarına sahip olan ve olmayan zengin ve yoksul kavramları anlaşılmalıdır. Bu kavram çifti birbiriyle mukayese edilerek varlık kazanmaktadır. Zenginlik olmadan yoksul ve yoksul olmadan zengin olmaz ifadeleri bu bağlamda değerlendirilebilir. Aynı şekilde efendi ve köle, zâlim ve mazlûm, güzel ve çirkin, iyi ve kötü, sıcak ve soğuk vb. kavram çifti de benzer mantıksal çıkarımları kapsamaktadır. Burada zenginlik ve yoksullukla ilgili belirleyicilik ilişkisine açıklık getirmek önemlidir. Çünkü yoksulluk sorununun çözümü zenginliğin anlaşılması ile mümkündür. Yani yoksulluk zenginlikten zenginlik ise özel mülkiyetten kaynaklanmaktadır. Toplumun tüm bireylerinin ortak malları olan doğal kaynaklar, toprak, iletişim ve ulaşım alanları hukuk sistemiyle meşrulaştırılarak zengin ve yoksul oluşturulmakta ve gerilim artırılmaktadır.

Tablo: 4 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Ekonomik Düzeylerine göre dağılımı

	S	%
Zengin	6	3,7
Orta Halli	142	86,6
Yoksul	16	9,8
Toplam	164	100,0

Türkiye'de bireyler arasında gelir dağılımı incelendiğinde, en zengin yüzde 20'nin, toplam 100 birimlik gelirin 46,6'sını almasına karşın, en fakir yüzde 20'nin toplam 100 birimlik gelirin 4,9'unu aldığı görülmektedir. Türkiye, OECD üyesi 34 ülke arasında, en zengin yüzde 10 ile en fakir yüzde 10 arasındaki gelir dağılımı arasındaki farkın en yüksek olduğu 31. ülke konumundadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik arttıkça yoksulluk da artmaktadır.¹ Samsun/Atakum hemşeri derneklerinin müdavimlerinin ekonomik düzeyleri değerlendirildiğinde onların zengin olmadıklarını söyleyebiliriz. Tablo 4'e bakıldığında Samsun/Atakum şehrine gelenlerin sadece %3,7 oranda zengin olduklarını görmekteyiz. Geriye kalan oranın ise %86,6 oranla orta halli ve %9,8 ile yoksul oldukları görülmektedir.

3.5. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Doğum yerleri

Samsun/Atakum'a gerçekleşen sosyal hareketlilik alanı, başta Doğu Karadeniz illeri olan Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane ve Orta Anadolu'nun bazı illerinden oluşmaktadır. Örneğin 2015 yılı TÜİK Trabzon Bölge Müdürlüğü'nün istatistiklerine göre söz konusu Doğu Karadeniz illerinin verdiği toplam 121 bin 186 kişilik göçün 1663'ünün Samsun'a yönelik olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde 3279 kişi Ordu'dan ve 952 kişi Rize'den Samsun'a göç etmiştir. 2015 yılında Artvin ilinin verdiği göç 10 bin 969 kişidir. Artvin'in en fazla göç verdiği il 1684 kişi ile İstanbul olurken Samsun bu dönem de Giresun örneğinde olduğu gibi Artvin'den göç almamıştır. 2015 yılında Gümüşhane ilinin en fazla göç verdiği il 5297 kişi ile İstanbul, 1554 kişi ile Trabzon, 1497 kişi ile Ankara ve 1081 kişi ile Kocaeli izlemektedir. Bu dönemde Samsun'a göç görülmemektedir.

Tablo: 5 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin doğum yerlerine göre dağılımı

	S	%
Samsun	40	24,4
Gümüşhane, Ordu, Artvin, Giresun, Amasya, Rize, Bayburt	94	57,3
Trabzon	4	2,4
Tokat	20	12,2
Diğer	6	3,7
Toplam	164	100,0

Samsun/Atakum hemşeri derneklerinin müdavimlerinin doğum yerlerine göre dağılımı onların başta Karadeniz bölgesi olmak üzere geniş bir alana yayıldığını göstermektedir. Özellikle yukarıda adı geçen illerin Samsun/Atakum'a göç verdiğini söyleyebiliriz. Ancak hemşeri derneklerine devam eden bireylerin tablo 1'de ifade edildiği gibi orta yaşlarda olması Samsun/Atakum'a göç hareketinin 1970'li yıllara dayandığına işaret etmektedir.

3.6. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Samsun'u Tercih Etme nedenleri

İnsanların yaşadıkları sosyal hayat alanından başka bir yere geçici veya kalıcı süreyle gitmeleri iki temel nedene bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi, **a. doğal nedenler**; erozyon, aşırı kuraklık, deprem, sel, heyelan, çölleşme vb. İkincisi ise **b. sosyal nedenler**; savaşlar, mübadele, ihtilal, sınır değişiklikleri, iş İmkânları, doğal

¹ <http://globalpse.org/turkiyede-gelir-dagilimi-ve-yoksulluk/>, erişim tarihi, 9 Nisan 2015

kaynakların varlığı, gelir dağılımındaki bozukluklar, tarım topraklarının bölünmesi, eğitim, sağlık, güvenlik, hızlı nüfus artışı gibi faktörlerdir. Bu bağlamda Samsun iline yönelik nüfus hareketini her iki temel nedene dayanan çok faktörlü iç göç olarak nitelendirmek mümkündür.

Tablo: 6 Hemşeri Dernekleri Müdavimlerinin Memleketken Ayrılmanın En Önemli Nedenlerinin Dağılımı

	S	%
Geçim Sıkıntısı	20	12,2
Büyük Şehirde Yasamanın Cazibesi	6	3,7
Çocukların Eğitimi	26	15,9
Kendi Eğitimim İçin	30	18,3
Resmi Atama	38	23,2
İş Bulma İmkânının Geniş Olması	16	9,8
Çeşitli Toplumsal Sorunlardan Kaçınma	28	17,1
Toplam	164	100,0

Samsun/Atakum'da hemşeri ilişkilerini zaman içinde değişen bir süreçte sürekli bir iç göçün varlığı olarak görebiliriz. Sürekli göç genellikle kırdan kente doğrudur ve bu göçlerde sosyal nedenler ve doğal afetler belirleyici olabilmektedir. Samsun'un etkilendiği 1950'lerde yaşanan iç göçler, kırsal alanda hızlı nüfus artışı, toprakların yetersiz olması ve şehirde sanayileşmeyle birlikte iş imkanlarının artması, kentlerde eğitim, sağlık hizmetlerinin kırsal kesimden daha iyi olması gibi faktörlere dayandırılabilir. Aynı şekilde aynı dönemde deprem, heyelan, sel gibi doğal afetlerin etkili olduğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinden sanayileşmiş şehirlere göçün olduğu bilinmektedir.

Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin Samsun'u tercih etme nedenleri, Tablo: 6'da verildiği gibi yedi maddelik bir liste üzerinden değerlendirilmiştir. Toplumsal, nedenlerden kaynaklanan iç göç hareketleri daha çok o ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden daha gelişmiş bölge ve kentlerine doğru hareket etmektir. Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin Samsun'u tercih etme nedenleri, mevsimlik mi yoksa sürekli göç üzerinden mi olduğu belirtilmemiş olmakla birlikte bireylerin yaşadıkları yerden bir başka yere, temelli yerleşmek üzere gittikleri sürekli göç olarak görülmektedir.

Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin Samsun'u tercih etme nedenleri, eğitim amacına yönelik olarak yaklaşık %40 oranındadır. Onların daha iyi eğitim alabilmek, iyi bir yaşam sürebilmek için gönüllü olarak ve geri dönmek üzere Samsun'a göç ettikleri anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin Samsun'u tercih etme nedenleri bağlamında emek göçleri, yani tayin nedeniyle yapılan göçler (%23,2) sürekli olan zorunlu göç içinde görülebilir. Aynı şekilde iş nedeniyle başka bölgelere, şehirlere gitmesiyle gerçekleşen göçler bu kapsamda değerlendirilebilir. Örneğin, fındık zamanı özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden işçilerin geçici olarak Karadeniz'e gitmeleri bu bağlamda değerlendirilebilir (Koçak-Elvan, 2012; 166-173).

Türkiye'de iç göç hareketinde önemli yer tutan kırsal alanda yada bulunduğu diğer yerleşmelerden Samsun'a yerleşmiş bulunan Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin "geçim sıkıntısı" içinde olduğuna kanaat getirenler ve "iş bulma" beklentisinin yüksek olması yaklaşık %25 oranda kabul görünmektedir. Bu nedenle Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimleri bağlamında göç hareketi önemli bir işlevi yerine getirmiş olmaktadır. Göç insanlara, bozulan düzenlerini yeniden kurabilmek için bir umut yolu olarak görünmüştür. Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin kentin çekiciliği olan sanayileşmeden, kırsal alanlardaki hızlı nüfus artışından, kırsal alanlarda miras yoluyla tarım alanlarının daralmasından, tarımda makineleşmenin artmasından ve afetlerin güvenliğini tehdit etmesine kadar geniş bir yelpazede etkilendiklerini söyleyebiliriz.

Göçlerin sonucunda ortaya çıkan durumlar şöyle özetlenebilir.

- Yapılan göçlerle ülke genelindeki nüfusun dağılımındaki dengesizlik
- Nüfus yoğunluğundan dolayı konut sıkıntısı ve gecekondulaşmanın artması.
- Yapılan göçler sonucunda kültür çatışmasının meydana gelmesi.
- Kentlere göçlerin artması ile birlikte çevre sorunlarının da ortaya çıkması.
- Çeşitli sosyal sapma davranışlarının ortaya çıkması

3.7. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin memleketteki ekonomik durumları ile Samsun'daki durumlarını Karşılaştırmaları

Yoksulluk ve zenginlik herkesin üzerinde kesin olarak mutabakata vardığı net bir tanıma sahip değildir. Fakat kesin olan şey, yoksulluk ve zenginliğin insanlık tarihi kadar kadim sosyolojik bir gerçek olduğudur. Tarihsel bulgular göstermektedir ki; önemli ekonomik yeniden canlanma ve yenilenme dönemleri, temel yeniliksel deneyimler teknolojik kabiliyetlerin evrimi tarafından desteklenmektedir. Bu bağlamda teknoloji, dinamik bir iktisadi değişimi başlatma ve geliştirme konusunda bir stratejik değişken olarak görülebilir. Teknoloji politikası, bir ekonomi içinde sürecinin derinleştirilmesi ve kurumlaştırılması anlamına gelmektedir. Geniş bir teknoloji kabiliyetleri silsilesi ekonomik gelişme ve büyüme için: üretim, yatırım, yenilik yapma, bağlantı kurma, pazarlama gibi ekonomik kavramları

gerektirmektedir.2 Türkiye’de yaşanan göç hareketi ve ekonomik gelişme çizgisi ve özelde samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin ekonomik gelişme grafiği bu bağlamda Türkiye’nin sahip olduğu teknolojik devinimle değerlendirilebilir.

Tablo: 7 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Memleketteki Ekonomik Durumları ile Samsun’daki durumlarını Karşılaştırmaları

	S	%
Memleketteki Ekonomik Durum ile Buradaki Ekonomik Durum arasındaki fark		
Çok İyi	10	6,1
İyi	108	65,9
Kötü	46	28,0
Toplam	164	100,0

Birey, grup yada tüm toplum bağlamında temel hedefi yoksulluğu ve yoksunluğu ortadan kaldırma iddiasında olan göç hareketi, dünyanın her bölgesinde olduğu gibi Türkiye’de de benzer sosyolojik nedenler ve sonuçlar ihdas etmektedir. Bu bağlamda yoksulluk ve yoksunluğa karşı mücadelenin sisteme karşı mücadelenin en önemli bileşenlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Yani IMF, Dünya Bankası gibi küresel merkezlerin ve yerel hükümetlerin oluşturduğu “yoksulluğa karşı mücadele” adı altında gündeme gelen “mikro kredi” ve “yeşil kart” gibi ekonomik kaynaklı politik çıkışları, yoksulluğu yenmek için değil katlanılması gereken bir olgu olarak kalmasını sağlayan bileşenler olarak görülebilir.

Hemşeri dernekleri müdavimlerinin memleketteki ekonomik durumları ile Samsun’daki durumlarını belirlenmiş bir rakam olmadan karşılaştırdıkları gelir düzeyleri değerlendirmesinde yaklaşık %70 oranda “iyi” göstermektedirler. Buna karşılık “çok iyi” değerlendirmesinin ise çok düşük oranda olması onların kendilerini zengin göremediklerini göstermektedir. Bu hususta bir benzetme yapacak olursak Addis Ababa’da ayda 100 dolar kazanan bir taksi şoförünün hayatını örnek gösterebiliriz. Zira Addis Ababa’da ayda 100 dolar kazanan bir taksi şoförünün bu para ile ailesinin geçimi sağlaması sadece kızına aldığı cep telefonu nedeniyle bazen ay sonunda zorlandığını ifade etmesi subjektif tipik bir yoksulluk ve yoksunluk algısı ve resti olarak sunulabilir. Bu bağlamda eğer modernizmin tüketime zorladığı materyaller olmasa, zenginliğin hatta yoksulluğun sıradan bir birey için fazla önem teşkil etmediğini söyleyebiliriz. Hatta bu bağlam içinde teknolojinin büyümesine kapılmayı, geleneksel yoksulluk alışkanlıklarını değiştiren yeni bir içsel yoksulluk gerçeği olarak görmek mümkündür.

3.8. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Kendilerini Samsunlu Olarak Algılamaları

Bir ülkeye, bir şehre, bir aileye, bir okula, ya da bir derneğe ait olmak bireyin kolayca vazgeçemeyeceği sosyolojik bir olgudur. Zira aidiyet duygusu, sahiplenme anlamına gelen bir hissedebilmek duygusudur. İnsan yaratılış itibarıyla toplumsal bir varlıktır. Bu bağlamda ait olma duygusu, düşünce ve yaşam tarzında kendisini değerlerinin içinde görmek istemesidir. Bunun en etkili yansıması, refah seviyesini yükseltmek için köyden kente göç eden bireylerin ait olma duygusu onların yalnızlık korkusunu yenme girişimi olarak da düşünülmelidir.

Kentlerde kendilerinin ait olduğu değerleri bulamayan bireyler bir kentsel entegrasyon sorunu yaşamaktadır. Bunun tipik örneği hemşeri dernekleri müdavimlerinin yaklaşık en az %40’ının kendilerini Samsunlu olarak algılamamasıdır. Birey kendini nereye ait hissediyorsa oranın havasını solumak, suyunu içmek, toprağına gömülmek ister. Birey ait olmadığı yere bedenlen uyum sağlasa da, ruhen ve zihnen uyum sağlayamaz. Zira ait olma duygusu, bireyin fiziksel huzurundan öte ruhsal bir ihtiyaçtır.

Tablo: 8 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Kendilerini Samsunlu Olarak Algılama Düzeyleri

	S	%
Kendini Samsunlu Olarak Algılama		
Evet	96	58,5
Hayır	68	41,5
Toplam	164	100,0

Harvard Üniversitesinin araştırması, güçlü sosyal bağlara sahip olan bireylerin daha sağlıklı yaşadıklarını, sosyal aidiyet duygusunun mutlu, huzurlu ve fiziksel olarak da sağlıklı kalmanın bir enstrümanı olduğunu göstermektedir. Kendilerini bir aileye, bir gruba ait hisseden kişilerin hastalıklarının daha hızlı geçtiği ve yaşlılıklarının daha sağlıklı sürdüğü görüşü bilimsel olarak ispatlanmıştır. Fakat birey ne kadar sıkı aidiyet bağları kurarsa kursun, kendisini iyi hissettiği bir grubun içinde bile, bir birey olarak farklılaşmak, kendi özgünlüğünü yaşamak ve “farklı” olmak isteyebilir. İnsanın farklı olma ihtiyacı, ait olma ihtiyacını tatmin ettikten sonra ortaya çıkan bir gerçek olmaktadır.

3.9. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin hemşerileri ile bir araya gelme sıklığı

Her şeyin parçalandığı bir dünyada her parçanın bütünlü ilişkisi kesilmiş gibi düşünülmesi doğru bir yaklaşım değildir. Yani “her şey aslına rücu eder” söylemini bu anlamda doğru bir değerlendirme olarak görebiliriz. Birey için asıl yaşamak hayatın varlığını gördüğü yerlerde bulunmaktır. “Derviş derviş tekke, hacı hacı Mekke’de, sarhoş sarhoş

² M.H. Khalil Timamy, NEPAD, Afrika’nın Marshall Planı Olabilir Mi? “Afrika’nın Ekonomik İyileşme Girişimleri’nin Karşılaştırmalı Perspektifte Değerlendirilmesi” Aralık, 2006, <http://www.tasamafrika.org/>

dakkada bulur" söylemi bu bağlamda hemşeri dernekleri müdavimlerinin hemşerileri ile bir araya gelme sıklığına işaret eden benzetme/teşbih olarak düşünülebilir.

İnsanın en kadim ihtiyacı olan ait olma duygusu yeri kolayca doldurulamayacak bir boşluktur. Örneğin Anadolu'nun bir köyünde, yıllarını sessizce geçirmiş yaşlı bir bireyi, kentlerin içine bıraksanız ve onun her türlü ihtiyacını karşılarsanız bile asla mutlu edemezsiniz. Bu bağlamda hemşeri derneklerini ait olma duygusunun bir yansıması olarak görmek mümkündür.

Tablo: 9 Hemşeri Dernekleri Ya da Hemşerin Bir Araya Geldiği Yerlere gitme Sıklığı

	S	%	
Hemşeri Dernekleri Ya da Hemşerin Bir Araya Geldiği Yerlere gitme Sıklığı	Sık Sık	54	32,9
	Ara Sıra	84	51,2
	Hiç Gitmem	26	15,9
	Toplam	164	100,0

Ait olma davranışını radikalleşme/aşırılık bağlamında bir sapma olarak görmek mümkündür. Zira bazen bireyler, bir gruba aşırı uyma davranışını sergileyebilmektedirler. Örneğin evde ebeveynlerine, partide genel başkanlarına, cemaatlerde liderlerine-şeyhlerine kayıtsız şekilde itaat edenler böyle bir sapma davranışına yönelebilirler. Daha açıkçası, içinde buldukları grupta "erdem" olarak kabul edilen koşulsuz itaat davranışı sergileyen bireyler, kişisel özgünlüğü örselemiş bireylere dönüşebilirler. Yaşanan bu kriz, toplumsal yabancılaşmadan intihar etmeye kadar farklı sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

Modern bir bireyin sorgulaması gereken hususlardan biri de özgürleşirken ait olduğu yerden ne kadar uzaklaştığı ve özgürlük söylemi ile esareti tercih etmesi meselesidir. Modern insanın temel problemlerinden biri, bir şeyi kazanırken, kaybettiklerinin ne olduğunu düşünmemesidir. Hayatın doğal seyrinde, birey servet kazanma hırsıyla boğuşurken, sağlığını, samimiyetini, dostluk ilişkilerini, hatta ailesini bile ihmal edip kaybedebilmektedir. Bu bağlamda hemşeri dernekleri hemşerileri bir araya getirme konusunda önemli bir işlev görmektedir. Tablo: 9'da görüldüğü gibi hemşeri dernekleri müdavimlerinin %85 oranda hemşerileri ile bir araya gelmesi ait olma duygusunun evrenselliği ve yoğunluğu açısından önem taşımaktadır. Hemşerilerin bir araya gelme sıklığı ile hemşeri dernekleri müdavimlerinin kendilerini Samsunlu olarak algılamaması (yaklaşık %40) karşılaştırıldığında kentlileşmekten ekonomik algıya, ait olma duygusundan güvenlik ikilemine kadar geniş bir dizi sosyolojik gerçeğin ortaya çıktığı görülmektedir.

3.10. Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Seçim/seçmen tercihlerinde etki alanları

Modern yaşamın getirdiği sınırsız imkanlar beraberinde bir dizi tartışmalı beklentileri de getirmiştir. Modern dünyanın sağladığı refah ve fırsatlar, acizliği yok sayan kontrol duygusu, yüksek beklentilerle güdülenmiş olmak, hayal kırıklığı yaratan bir seçim ve umulduğu kadar haz vermeyen yaşantı, toplumsal bir depresyonun yaygınlaşmasının nedenleri olarak sıralanabilir. Toplum, söz konusu problem alanlarını tasfiye etmek ve yerine subjektif kararların oluşturduğu yeni bir bireysel dünya oluşturmak için seçim yapmak durumundadır.

Bireyler, aday yada seçmen olarak tercihlerini yaparken sahip olduğu siyasal görüşe bağlı ve somut gerekçelere dayandırılabilir hemşeriliğinde dahil olduğu fiili durumlar ekseninde hareket etmektedirler. Aday olma yada seçme tercihinde bireyler söz konusu faktörlerden biri veya bir kaçının etkisinde kalabilmektedir. Bu bağlamda bireylerin toplum içinde oy tercihlerini etkileyen faktörleri sosyo-ekonomik, kültürel, ideolojik, fiziki, kişisel değer yargıları ve medya unsuruna kadar uzanan geniş bir yelpaze değerlendirmek mümkündür. Bireyler aday yada seçmen olarak karar verme sürecinde; belirlilik, belirsizlik ve risk olmak üzere üç tür durumla karşılaşmaktadır. Karar vermek için gerekli tüm alternatifler tam ve kesin olarak bilindiğinde belirlilik durumu ortaya çıkmış demektir. Belirsizlik altında karar verme ise alternatif sonuçlar hakkında kesin ve tam bir bilginin bulunmaması demektir. Son olarak risk altında karar verme durumu ise, ne belirlilik durumunda olduğu gibi tam ve kesin bir bilgi, ne de belirsizlik durumundaki gibi kesin bir bilgisizlik söz konusudur. Bu bağlamda aday ve seçmenlerin belirsizlik ve risk durumunda karar vermeye daha yakın olduğu söylenebilir. Çünkü hangi partinin veya adayın seçimleri kazanacağı kesin olarak bilinmemekle beraber, hangi tür uygulamaların yapılacağı da ancak partiler iktidar olduktan sonra görülebilecektir. Böyle bir durumda aday ve seçmenlerin karar verme süreçleri etkilenecek ve rasyonel seçmen belirsiz ve risk durumunun en aza indirilmesi için harekete geçecektir (Kalender, 2005; 31-32). Tabloda görüldüğü gibi Samsun/Atakum hemşeri dernekleri müdavimlerinin seçim/seçmen tercihlerinde %40 oranda adayın "dürüst olma"sını, %36.6 oranında "siyasi görüşü" önemsemesi ve 14.6 oranda becerikli ve bilgili olma" değerlendirmesi rasyonel bir tercih olarak nitelendirilebilir. Zira Hemşeri dernekleri müdavimleri, aday ve seçmen olarak hemşeri yada akrabalık bağına yaklaşık %10 oranda önemseyerek siyasette sağlıklı bir donanım sergilemiş olmaktadır.

Tablo: 10 Hemşeri dernekleri müdavimlerinin Seçim/seçmen tercihlerinde etki alanlarının dağılımı

	S	%	
Seçimlerde Kararları etkileyen faktörler	Akraba Olması	2	1,2
	Tanıdık/hemşeri olması	12	7,3
	Siyasi Görüşü	60	36,6
	Becerikli ve Bilgili Olması	24	14,6

	Dürüst olma	66	40,2
	Toplam	164	100,0

Samsun/Atakum'da hemşeri dernekleri müdavimlerinin seçim/seçmen tercihlerinde önemle ve yüksek oranda üzerinde durdukları "dürüst"lük kavramı Türkiye'nin, bölgenin yada şehrin seçmen ve aday ilişkisinde bir dizi gerçekliği yansıttığını söyleyebiliriz. Hatta Samsun/Atakum'da siyasal alanda dürüstlük bu araştırma bağlamında birinci sırada gösterilen kriter olmaktadır. Yani bu şehir kazananların dürüstlük sınavından geçtiği bir alan olarak gözükmektedir. Bu bağlamda Samsun/Atakum'da hemşeri dernekleri müdavimlerinin seçim/seçmen tercihlerinde modern düşünüşün ve akılcı bir yaklaşımın etki altında olduklarını söylemek mümkündür.

Araştırmada hemşeri dernekleri müdavimlerinin oy verme davranışında en büyük etken ülke menfaatleri, ikinci büyük etken ise parti ideolojisi olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum hemşeri dernekleri müdavimleri bağlamında seçmenlerde parti bağlılığının (siyasi görüş-%36,6) olduğunu göstermektedir. Ancak parti bağlılığının rasyonel tercihlere göre şekillendiği de ifade edilebilir. Çünkü rasyonel temele oturtulabilecek ülke menfaatlerinin yüksek bir ortalamaya sahip olması (becerikli, bilgili ve dürüst olma-%55) aday ve seçmen tercihinin rasyonel bir temelde olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'de göçler özellikle tarımda makineleşmenin arttığı 1950'li yıllardan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Bireylerin daha iyi eğitim alabilmeleri, sağlık olanaklarından yararlanabilmeleri ve en önemlisi de iş bulabilmeleri onların kente göç etmelerine önemli oranda etki etmiştir. Ancak göç eden bireyler göç ettikleri yerlerde kültürlerinden kopmadan ve onu koruma refleksi ile hemşeri dernekleri ihdas ederek hareket etmişlerdir ve etmeye devam etmektedirler. Genel itibarıyla hemşeri dernekleri kente göç eden kişilerin çeşitli ihtiyaçlarını; arkadaşlık ve akraba ilişkileri formunda karşılamaktadır. Bu yönüyle hemşeri dernekleri kente göç eden bireylerin, kentten ikincil ilişkiler ağı içinde derin kültür şokuna maruz kalmadan kentle bütünleşmelerini sağlamaktadır. Ancak hemşeri dernekleri, kent yapısına bağlanmada sorunların çözümünde etkili olurken onların kent yapısı ile kaynaşmasını engellemekte ve tampon mekanizma nedeniyle kentlileşmeyi geciktirmektedir.

Türkiye'de kentleşme, her ne kadar uzun ve sancılı olsa da Batıdaki kadar acımasız bir süreçten geçmemiştir. Gecekondu, gettodan, 'slum'lardan, 'shanty town'lerden çok daha farklı ve yoksulluk kültürünün oluşmasını engelleyen bir kavram olmuştur. Köyden kente göç ve bu göçün beraberinde getirdiği kentlileşme sürecinde hemşerilik bağı, aynı yerden gelen insanların oluşturdukları gecekondu mahalleleri ve kurdukları dernekler/vakıflar ile bir kimliğe dönüşmüştür. Aidiyet duygusunun aşılması, bireyin yabancı olduğu kentte kaybolmasının engellemesi, kentlileşirken aynı zamanda yöresel kültürünü yaşatabilmesine imkân sağlaması, siyasi yönetimlerle talepte bulunabilmesi, yoksulluk kültürünün oluşumunu engellemesi, derneklerin olumlu sonuçları olarak söylenebilir.

Kırdan kente göç sonrası etkin sosyal yardımlaşma ve dayanışma biçimi olarak işlev gören hemşeri dernekleri, kentleşme sürecinde bireylerin kente uyum, kentten bozucu etkilerine karşı dayanışmanın yeniden inşası, doğrultusunda bir sosyal örgütlenme olarak düşünülmelidir. Hemşeri dernekleri, kentten sosyal ve kültürel değişiminde kendi yörelerinin değerlerini koruyarak kentleşme bağlamında şehirlilik bilincinin oluşumunda ve gelişiminde bir tampon görev ifa etmektedir. Bu bağlamda hemşeri dernekleri, yörelerinden kopup gelen bireylere hem bölgesel geleneklerine hem de içinde bulunduğu şehrin değerlerine saygı yönünde bir köprü görevi gördüğü söylenebilir. Kentleşme sürecinde enformel ilişkilerin izlerini kentlerdeki hemşeri derneklerinde açıkça görmek mümkündür. Köyünden, kasabasından ve kentinden ayrılarak başka bir şehre gelenler, bu dernekler aracılığıyla hemşerilerini tanıma ve onlardan destek alma imkânına kavuşmaktadır.

Hemşeri dernekleri, kentte yığın olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan bireyleri, cemaatsel kimlikleriyle simgesel güçleri altında bir araya getirmektedir. Böylece hemşeri dernekleri zamanla üyelerine yeni kazanımlar sağlamaktadırlar. Hemşeri dernekleri, ortak hareket bilinci geliştirdiklerinde önemli bir siyasal kaynak, siyasete etki ve buluşma adresi olabilmektedirler.

KAYNAKÇA

- DUBEN, Alan (1994). İnsan Hakları ve Demokratikleşme, İstanbul: WALD Yayınları.
- KALENDER, Ahmet (2005). *Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- KÖSE, Aynur (2008). "Küreselleşme Çağında Bir Aidiyet Zemini ve Örgütlenme Şekli Olarak Hemşerilik", *Akademik İncelemeler*, Cilt: 3 Sayı: 1.
- M.H. KHALİL, Timamy (2006). NEPAD, "Afrika'nın Marshall Planı Olabilir Mi?", *Afrika'nın Ekonomik İyileşme Girişimleri'nin Karşılaştırmalı Perspektifte Değerlendirilmesi*, Aralık, 2006, <http://www.tasamafrika.org/>
- ÖZKİRAZ, Ahmet - Acungil, Yavuz (2012). "Hemşeri Derneklerinin Kentlileşme Sürecindeki Rolü (Tokat Örneği)", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 1.
- TEKŞEN, Adnan (2003). *Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşericilik: Ankara'daki Malatyalılar Örneği*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- TERZİ, Elvan - KOÇAK, Yüksel (2014). "Hemşeri Dernekleri, Hemşerilik Bilinci ve Kentlileşme İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: İstanbul/Sultangazi'deki Karşı Hemşeri Dernekleri Örneği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 32
- Türkiye İstatistik Kurumu, S.16057, 19 Mart 2014
- YILMAZ, Ejder (2004). *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları: Ankara.
- YILMAZ, Nail (2008). *Hemşeri Kimliği*, İstanbul: Beta Yayınları.
- <http://globalpse.org/turkiyede-gelir-dagilimi-ve-yoksulluk/>, 9 Nisan 2015.